

UDK: 796.41.012.3(047.31)

Katarina Herodek,*Emilija Petković, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Nišu,**Miljana Jovanović, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Nišu,
student master studija.*

RELACIJE KONATIVNIH KARAKTERISTIKA SA USPEHOM U SPORTSKOJ GIMNASTICI

UVOD

Sport, kao i ostale oblasti društvenog života ima svoje sopstvene strukturalno funkcionalne forme i sadržaje. Proces institucionalizacije sporta dovodi do saznanja o opštoj društvenoj organizovanosti, nameće svoju dinamiku učesnicima u njemu i putem specifičnih sadržaja uspostavlja ravnotežu širokog spektra društvenih i individualnih ciljeva. Osnovna vrednost sporta leži u tome da on, kao potreba najšireg dela društva, treba da postane unapređujući sadržaj ljudske aktivnosti sopstvene sredine. Efikasan i ekonomičan rad na postizanju vrhunskih sportskih rezultata sve je više uslovljen primenom najnovijih naučnih saznanja u procesu selekcije i usmeravanja sportiste, programiranja i kontrole trenažnog procesa, praćenjem nastupa na brojnim takmičenjima, problemima oporavka i slično. Poslednjih godina prikupljeno je dovoljno naučno verifikovanih dokaza o antropološkom prostoru dece, tzv. "juvinalnog doba" (prema Petkoviću, 1996), zbog čega je omogućen efikasniji pristup u realizaciji ciljeva i zadataka trenažnog procesa sa mladim sportistima.

Mlađi školski uzrast je razdoblje u životu dece koje obuhvata period u kome se deca pripremaju za polazak u školu (oko sedme godine života) i traje do desete godine života. Ovo potvrđuju činjenice koje govore da je došlo do izrazitih pogodnosti za razvoj opšte motorike, koordinacije, brzine, ravnoteže, aerobne izdržljivosti i pokretljivosti, uslovljenih, pre svega, razvojem ćelija kore velikog mozga. Imajući u vidu to da se u ovom periodu izražava želja za takmičenjem, odnosno potvrđivanjem svojih rezultata (prema Petković, 1996), neophodno je utvrditi konativni status dece, sa posebnim osvrtom na odvažnost kao bipolarne dimezije ličnosti (plašljiv-hrabar), jer ona predstavlja jedan od bitnih elemenata prve faze orijentacije i selekcije u Sportskoj gimnastici.

Oblici ponašanja najčešće su definisani dimenzijama koje nazivamo karakteristike ili crte ličnosti, odnosno konativne ili regulativne karakteristike. U opisu strukture ličnosti Katel (1965, izdanje 1978) navodi prikaz hijerarhijske organizacije faktora dobijenih analizom i primenom upitnika kojima se ispituju osobine ličnosti i utvrdio je 16 personalnih faktora (PF). Katelova hijerarhijska struktura faktora nalazi 16 primarnih faktora ili faktora prvog reda (16PF), i faktore drugog reda Exvia-Invia (QI) i Strepnja (Anksioznost) QII. Ovi faktori su veoma su široko poznati i korišćeni za objašnjenje ličnosti. Faktori prvog reda prema Katelu (1965, izdanje 1978) čine najvažnije funkcionalno objedinjavajuće crte, koje su pojmovno i dinamički nezavisne. Faktorizacijom primarnih faktora, Katel je ekstrahovao dva faktora drugog reda, koji su udaljeni i deluju na ponašanje preko faktora prvog reda.

Dostupna istraživanja konativnog prostora potvrđuju postojanje više modela strukture: jednodimenzionalni model (Momirović & Ignjatović, 1977); jednom 12 faktora (Katel, 1978); jednom 18 faktora (Gilford, 1975 prema Eysenck-u, 1981); 15 faktora (Momirović i sar, 1971). Mraković, Juras i Metikoš (1972) ustanovili su značajne relacije u konativnim karakteristikama u zavisnosti od stepena angažovanosti u sportskim aktivnostima. Smajić, Molnar i Popović (2010) su istraživali uspeh u fudbalskoj igri koja zavisi od mnogih dimenzija psihosomatskog statusa ličnosti sportiste, kao što su: morfološke karakteristike, funkcionalne, motoričke i kognitivne sposobnosti, konativne karakteristike, motivacija, sociološke karakteristike i dr. Petković (1984) je utvrdio uticaj odvažnosti praktično primenljivog test za decu na rezultate selekcije u Sportskoj gimnastici. Na uzorku od 103 devojčice, uzrasta sedam godina, ispitivan je uticaj testa odvažnosti (modifikaciju izvršio autor) u masovnoj selekciji (prva etapa) u komparaciji sa ostalim kriterijumima (visina, masa, poligon spretnosti, uspeh u školi i konstitucioni tip, postojanje telesnih deformiteta). Todorovski (1997) je utvrdio uticaj antropoloških dimenzija, između kojih i konativne karakteristike, na rezultat u Sportskoj gimnastici kod mladih gimnastičara i gimnastičarki Makedonije. Na uzorku koji je obuhvatio (N=117) mlade selekcionisane gimnastičare utvrđen je pojedinačni i ukupni doprinos dimenzija ličnosti uspehu u Sportskoj gimnastici.

MATERIJAL I METODE

Uzorak ispitanika predstavlja 30 mladih gimnastičara iz sedam gradova Republike Srbije, uzrasta od 8–12 godina. Ispitanici su obuhvaćeni programiranim gimnastičkim treningom, 3-4 puta nedeljno, u trajanju od 90 minuta. Razlog za izbor ovako definisanog uzorka iskazan je zbog podesnog vremena za početak selekcije u Sportskoj gimnastici koji je oko 7-8 godina kod dečaka ali i nedovoljno istraživan trenajni proces vrhunskih mladih gimnastičara i informacije o metodama rada u tom uzrastu u Sportskoj gimnastici. Uzorak je definisan kao selekcionisan i reprezentativan na datom nivou takmičenja („C” program GSS) i obuhvata najbolje gimnastičare pionirskog uzrasta Republike Srbije koji su uključeni u “C” Program Gimnastičkog Saveza Srbije kroz posebno utvrđen sistem takmičenja.

Po završetku takmičenja obavljeno je merenje konativnih karakteristika s obzirom na činjenice da su one "stalne i trajne" (Kvašček, 1981). Konativne karakteristike procenjene su modifikovanim Katelovim upitnikom koji se sastoji od 100 itema. Uzorak prediktorskih varijabli za procenu konativnih karakteristika odabrane su prema modelu strukture ličnosti Katela (1978) koji je u svojoj teoriji definisao ličnost pomoću 16 personalnih faktora: Fak A- Toplina, temperamant; Fak B- Rasuđivanje, inteligencija; Fak C- Ego (podložnost osećanjima- emocionalna stabilnost); Fak E- Dominancija-submisivnost (potčinjavanje- nametljivost); Fak F- Živost- bezbrižnost; Fak G- Super ego, moralna pravila; Fak H- Neustrašivost (plašljiv- hrabar); Fak I- harria-premsia, Osetljivost (oštra narav- meka narav); Fak L- Sumnjičavost; Fak M - Delotvornost; Fak N - Izveštačenost; Fak O - Sklonost krivici; Fak Q₁- Otvorenost za promene; Fak Q₂- Oslanjanje na sopstvene snage; Fak Q₃- Perfekcionizam i Fak Q₄- Napetost, tenzija.

Šestoboj na takmičenju mladih gimnastičara smanjen je na četvorboj Programom i propozicijama takmičenja Gimnastičkog saveza Srbije, uz mogućnost

izbora discipline u kojoj se želi nastupati i te discipline prikazane su kao kriterijumske varijable. Primenjene kriterijumske varijable su predstavljene kao kraći obavezni Program u četvorboju kod dečaka: Parter (GPAR), Preskok (GPRE), Razboj ili Konj sa hvataljkama (GKOR) i Krugovi ili Vratilo (GKRU). Oni su predstavljeni u bodovima tako da kod mladih gimnastičara maksimum iznosi 40 bodova. Uspešnost rezultata na svakoj disciplini izražena je srednjom ocenom koja se izračunava u sudijskom žiriju, tako što se najniža i najviša ocena anulira a preostalim ocenama se vrši aritmetička sredina. Prema pravilima za ocenjivanje obaveznih sastava u Sportskoj gimnastici primenjuje se kriterijum za ocenjivanje „E” žirija.

Predmet istraživanja je predstavlja konativni status mladih gimnastičara, uzrasta 8-12 godina, uključenih u trenažni proces u Sportskoj gimnastici najmanje dve godine. Generalna hipoteza istraživanja (H) pretpostavlja da konativne karakteristike imaju pozitivne relacije sa uspehom u Sportskoj gimnastici. Kod metode obrade podataka za utvrđivanje relacija između konativnih dimenzija i uspeha u Sportskoj gimnastici primenjena je multivarijantna Kanoničko- korelativna analiza (Petković, 2000). Statistička obrada podataka urađena je paketom Statistica 12.0.

REZULTATI I DISKUSIJA

Inspekcijom Tabele 1. može se uvideti da postoje statistički značajne relacije konativnih karakteristika sa uspehom u Sportskoj gimnastici na nivou značajnosti od 100% ($p=0.00$), i procentualnog objašnjenja od 83.78% ($CanR^2=0.83$) relacije sa uspehom u Sportskoj gimnastici na takmičenju u „C” Programu GSS.

Tabela 1. Relacije konativnih karakteristika sa uspehom u Sportskoj gimnastici-
Kanoničko- korelativna analiza

	Canoniel – R	Canoniel - R-sqr.	Chi-sqr.	df	p	Lambda - Prime
0	0.915327	0.837824	86.76922	52	0.001791	0.010391

Prikaz rezultata u Tabeli 2. ukazuje na strukturu kriterijumskih varijabli odnosno uspešnosti u Sportskoj gimnastici. Značajno je definisana uspešnost na Parteru (0.90), Krugovima (.77), Konju sa hvataljkama ili Razboju (.73) i Preskoku (0.63) te se tako može definisati kao faktor generalne uspešnosti u Sportskoj gimnastici.

Tabela 2. Matrica strukture, levi set

Varijable	Root 1
GPAR	0.908315
GKOR	0.734452
GKRU	0.775838
GPRE	0.633889

Prikaz rezultata u Tabeli 3. ukazuje na strukturu prediktorskih varijabli odnosno prostora kognitivnih karakteristika koje su bile ispitivane u Upitniku, te se može konstatovati da se radi o jednodimenzionalnom modelu čiju strukturu značajno definišu faktori I-osetljivost - oštra narav (-0.513), Q1 - otvorenost za promene (0.508), H – Neustrašljivost (-0.378) i može se definisati kao faktor neustrašivosti, oštre naravi i otvorenost za promene.

Tabela 3. Martica struktute, desni set

Varijable	Root 1
VAR19C	0.278076
VAR29F	0.351269
VAR33G	-0.353642
VAR40H	-0.378636
VAR43I	-0.234521
VAR47I	-0.513243
VAR64N	0.374293
VAR75Q1	-0.241521
VAR79Q1	0.508356
VAR80Q1	0.328391
VAR83Q2	0.218405
VAR90Q3	0.303078
VAR96Q4	-0.307695

Generalna hipoteza istraživanja (H) koja pretpostavlja da konativne karakteristike imaju pozitivne relacije sa uspehom u Sportskoj gimnastici može biti u potpunosti prihvaćena jer postoje statistički značajne relacije konativnih karakteristika sa uspehom u Sportskoj gimnastici na nivou značajnosti od 100% (Tabela 1).

ZAKLJUČAK

Iz istraživanja Babiaka (1972, 1984), Petkovića (1984), Todorovskog (1997), Sindika (2010) poznato je da postoje značajne relacije konativnih karakteritika i rezultata u sportu. Sistematsko i organizovano praćenje efekata rada sa mladim gimnastičarima je eksperimentalno potvrđena (Petković, 1989). Primenom Kanoničko- korelacione analize dobijeni rezultati ukazuju da u prostoru ispitivanih konativnih karakteristika izdvojili su se faktori **I**- osetljivost- oštra narav, **H**- neustrašivost i **Q1**- otvorenost za promene. Uspeh u Sportskoj gimnastici definisan je pozitivnim relacijama sa disciplinama Krugovi (.77), Konj sa hvataljkama i Razboj (.73) i Preskok (.63). Postavljena hipoteza koja glasi “konativne karakteristike imaju pozitivne relacije sa uspehom u Sportskoj gimnastici” može se prihvatiti jer postoje statistički pozitivne relacije koje su procentualnog objašnjenja 83%. Mladi gimnastičari koji iskazuju oštru narav i

otvorenost za učenjem novih sadržaja sa izraženom odvažnošću, mogu uspešno da realizuju „C“ Program Gimnastičkog saveza Srbije u Sportskoj gimnastici.

LITERATURA

1. Babiak, J. (1972). Veza između generalne kognitivne sposobnosti i uspeha u nekim školskim predmetima. *Kineziologija Vol. 3(2): 81.*
2. Babiak, J. (1984). *Uticaoj nekih morfoloških, motoričkih, kognitivnih, konativnih, socioloških i motivacionih faktora na uspeh učenika u fizičkom vaspitanju.* Neobjavljena doktorska disertacija, Beograd: Fakultet fizičkog vaspitanja.
3. Cattell, R. B. (1978). *Naučna analiza ličnosti.* Beograd: BIGZ. Momirović, K. & Ignjatović, L. (1977). Struktura konativnih faktora. *Psihologija, Vol. 10(3-4):25-32.*
4. Eysenck, H. J. (1981). *Models of personality.* Berlin: Springer Verlag
5. Kvaščev, R. (1981). *Psihologija stvaralaštva.* Beograd: BIGZ.
6. Momirović, K., Kovačević, V., Ignjatović, I., Horga, S. (1971). Utjecaj kriterija za zaustavljanje ekstrakcije faktora na strukturu dobivenu oblimin i varimax transformacijama glavnih osovina. *Kineziologija, Vol. 2(2):5-11.*
7. Momirović, K. & Ignjatović, L. (1977). Struktura konativnih faktora. *Psihologija, Vol. 10(3-4):25-32.*
8. Mraković, M. Juras & Metikoš, D. (1972). Relacije između nekih konativnih faktora i angažiranosti kineziološkim aktivnostima. *Kineziologija, Vol. 2(2):51-58.*
9. Petković, D. (1996). *Antropološke osnove uspeha u sportskoj gimnastici.* Niš: Izdavačka jedinica Univerziteta u Nišu.
10. Petković, D. (1984). *Uticaoj antropometrijskih i biomotoričkih dimenzija na efikasnost izvođenja kretnih navika iz sportske gimnastike.* Neobjavljen magistarski rad, Beograd: Fakultet fizičke kulture Univerziteta u Beogradu.
11. Petković, D. (1989). *Relacije morfoloških, motoričkih i kognitivnih dimenzija sa uspehom u Sportskoj gimnastici.* Neobjavljena doktorska disertacija, Beograd: Fakultet za fizičku kulturu, Univerziteta u Beogradu.
12. Petković, D. (2000). *Metodologija naučno- istraživačkog rada.* Niš: Fakultet fizičke kulture.
13. Sindik, J. (2010). Povezanosti i spolne razlike konativnih obilježja i sportskog uspjeha vrhunskih kuglača i kuglačica. U M. Andrijašević i D. Jurakić (ur.) *Zbornik radova – međunarodna znanstveno-stručna konferencija “Kineziološki sadržaji i društveni život mladih”,* Zagreb, 27.2. 2010, pp. 287-294. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
14. Smajić, M., Molnar, S. & Popović, S. (2010). Longitudinalna dimenzionalnost skeleta mladih fudbalera. *Glasnik Antropološkog društva Srbije, 45, 237- 242*

15. Todorovski, D. (1997). *Jednačina specifikacije uspešnosti u sportskoj gimnastici*. Neobjavljena doktorska disertacija, Niš: Filozofski fakultet – Studijska grupa za fizičku kulturu, Univerziteta u Nišu.

RELATION CONATIVE CHARACTERISTICS AND SUCCESS IN GYMNASTICS

*The young gymnasts from seven cities in the Republic of Serbia at the age of 8-12 years was covered with programmed gymnastic training 3-4 times a week for 90 minutes and the system of competition within the "C" program GSS. The case studies are examined relationships conative characteristics modified by Catel 16PF questionnaire with success in gymnastics, which is estimated to success in the competition in the "C" program of the Gymnastics Federation of Serbia. Using canonical correlation analysis of the data show that in the space of conative characteristics examined were found to be factors **I**-sensitivity-sharp temper, **H**-fearlessness and **Q₁**-openness to change. Success in gymnastics was defined positive relations with disciplines Rings (.77), Pommel horse and Bar (.73) and Vault (.63). The hypothesis that says "conative characteristics have a positive relationship with success in gymnastics" can not be accepted because there is a statistically positive relationship that is explained with 83%. Young gymnasts who show a sharp temper and willingness to learn new cause the contents with strong courage, can successfully realizes "C" program GS Serbia in gymnastics.*

Key words: young gymnasts, conative characteristics, success, competition, relationships.